

Rolnummer 2014
Arrest nr. 53/2001 van 18 april 2001

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 62 van het Wetboek van Strafvordering, gesteld door een onderzoeksrechter in de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en H. Boel, en de rechters L. François, P. Martens, J. Delruelle, L. Lavrysen en A. Alen, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag*

Bij beslissing van 13 juli 2000 in zake D.C. en anderen, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 17 juli 2000, heeft een onderzoeksrechter in de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 62 van het Wetboek van Strafvordering de regels van gelijkheid van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet doordat het bepaalt dat, wanneer de onderzoeksrechter zich ter plaatse begeeft, hij altijd vergezeld wordt door de procureur des Konings en door de griffier van de rechtbank, zonder erin te voorzien dat hij vergezeld wordt door de verdachte(n), de burgerlijke partij(en) en hun respectieve raadslieden ? »

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

Op 27 maart 2000 werden aan D.C. meervoudige doodslag alsook slagen en verwondingen ten laste gelegd en werd hij door de onderzoeksrechter onder aanhoudingsbevel geplaatst. De voorlopige hechtenis werd van maand tot maand door de raadkamer bevestigd. Op 10 juli 2000 dient D.C. een verzoekschrift in, in hoofdorde strekkende tot het verrichten van een bijkomende onderzoekshandeling, namelijk « een reconstructie van de feiten in aanwezigheid van de verschillende partijen in het geding en hun raadslieden » en in ondergeschikte orde tot optekening « dat, wanneer mevrouw de onderzoeksrechter beslist dat het opportuun is tot een reconstructie over te gaan, de verschillende partijen in het geding en hun raadslieden moeten worden verzocht als passieve waarnemers aan die reconstructie deel te nemen » en, bij ontstentenis, tot het stellen van een prejudiciële vraag aan het Hof over artikel 62 van het Wetboek van Strafvordering. De onderzoeksrechter stelt vast dat het antwoord op de prejudiciële vraag zal bepalen welk gevolg aan de verzoeken moet worden verleend, en beslist bijgevolg de bovenvermelde vraag te stellen en in afwachting de uitspraak op te schorten.

III. *De rechtspleging voor het Hof*

Bij beschikking van 17 juli 2000 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

Bij beschikking van 20 juli 2000 heeft voorzitter M. Melchior vastgesteld dat rechter-verslaggever R. Henneuse, wettig verhinderd, vervangen is door rechter P. Martens.

Op 20 juli 2000 hebben de rechters-verslaggevers, met toepassing van artikel 72, eerste lid, van de organieke wet, het Hof ervan in kennis gesteld dat zij ertoe zouden kunnen worden gebracht voor te stellen een arrest van onmiddellijk negatief antwoord te wijzen.

Overeenkomstig artikel 72, tweede lid, van de organieke wet is van de conclusies van de rechters-verslaggevers aan de partijen in het bodemgeschil kennisgegeven bij op 20 juli 2000 ter post aangetekende brieven.

Memories met verantwoording zijn ingediend door :

- de procureur des Konings van Brussel, Quatre Brasstraat 13, 1000 Brussel, bij op 31 juli 2000 ter post aangetekende brief;

- D.C., wonende te 1030 Brussel, Generaal Eenensstraat 32, bij op 3 augustus 2000 ter post aangetekende brief.

Bij beschikking van 4 oktober 2000 heeft het Hof beslist het onderzoek van de zaak overeenkomstig de gewone rechtspleging voort te zetten.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 19 oktober 2000 ter post aangetekende brieven; van voormelde beschikking van 4 oktober 2000 is kennisgegeven bij dezelfde brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 8 november 2000.

De Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, heeft een memorie ingediend bij op 4 december 2000 ter post aangetekende brief.

Van de memorie van de Ministerraad en de memories met verantwoording is kennisgegeven overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 21 december 2000 ter post aangetekende brieven.

D.C. heeft een memorie van antwoord ingediend bij op 18 januari 2001 ter post aangetekende brief.

Bij beschikking van 20 december 2000 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot 17 juli 2001.

Bij beschikking van 6 februari 2001 heeft het Hof de zetel aangevuld met rechter L. Lavrysen.

Bij beschikking van 28 februari 2001 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 21 maart 2001.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 1 maart 2001 ter post aangetekende brieven.

Bij beschikking van 20 maart 2001 heeft het Hof de zetel aangevuld met rechter A. Alen.

Op de openbare terechtzitting van 21 maart 2001 :

- zijn verschenen :

. Mr. P. Chomé en Mr. D. Gavage, advocaten bij de balie te Brussel, voor D.C.;

. Mr. O. Vanhulst, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers P. Martens en L. Lavrysen verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

Standpunt van D.C., tussenkommende partij voor het Hof

A.1. De tussenkommende partij onderzoekt het parallelisme tussen het arrest nr. 74/98 van het Hof en de prejudiciële vraag die voorligt. Zij merkt op dat de plaatsopneming bedoeld in artikel 62 van het Wetboek van Strafvordering wordt uitgevoerd op het ogenblik dat, volgens de wil van de wetgever, de strafrechtspleging nog inquisitoriaal is. Zij is echter van mening dat er een aanzienlijk verschil bestaat tussen het probleem van de plaatsopneming en het probleem van het deskundigenonderzoek. In het kader van dat laatste, is het geenszins verplicht dat de verdachte aanwezig is of zelfs ervan op de hoogte is, en is de afwezigheid van de verdachte verantwoord door de bekommernis om het vermoeden van onschuld te bewaren en snel te handelen zonder de schuldigen op de hoogte te brengen. De genoemde partij is van mening dat dit niet geldt voor de plaatsopneming waarin artikel 62 van het Wetboek van Strafvordering voorziet.

A.2. D.C. citeert de rechtsleer, alsook een arrest van 3 januari 1991 van de kamer van inbeschuldigingstelling van Brussel, dat ervan uitgaat dat de aanwezigheid van de verdachte bij een reconstructie van de feiten en bij een plaatsopneming verplicht is. In dat kader kunnen de doelstellingen die erin bestaan te vermijden dat personen onnodig in diskrediet worden gebracht en snel te kunnen handelen zonder de schuldigen op de hoogte te brengen, niet worden aangenomen aangezien, doordat de verdachte ter plaatse aanwezig is, de rechtspleging ten aanzien van die verdachte niet meer inquisitoriaal is.

A.3. De tussenkommende partij voegt eraan toe dat artikel 62 moet worden onderzocht in samenhang met artikel 22 van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis. Die bepaling is een uitzondering op het inquisitoriale beginsel van het gerechtelijk onderzoek, aangezien zij het de verdachte mogelijk maakt zijn dossier in te kijken gedurende de twee dagen die voorafgaan aan de datum van de samenvattende ondervraging.

A.4. De tussenkommende partij is overigens van mening dat artikel 62 de onderzoeksrechter niet verbiedt de aanwezigheid van de verdachte, de burgerlijke partijen en hun respectieve raadslieden toe te staan, indien hij van mening is dat die aanwezigheid niet raakt aan de doelstellingen die de wetgever heeft willen bereiken door het gerechtelijk onderzoek contradictoir te maken. Door de aanwezigheid van de verdachte en zijn raadsman kunnen de rechten van de verdediging in acht worden genomen en kan worden gewaarborgd dat de plaatsopneming doeltreffend wordt uitgevoerd en bijgevolg dat de feitenrechter behoorlijk wordt geïnformeerd. Zij besluit eruit dat artikel 62 de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt, doordat het niet erin voorziet dat de onderzoeksrechter die een plaatsopneming uitvoert, vergezeld wordt door de verdachte, de burgerlijke partijen en hun raadslieden.

A.5. In haar memorie van antwoord herhaalt de tussenkommende partij dat te dezen niet kan worden aangenomen dat de strafrechtspleging in het stadium van het gerechtelijk onderzoek niet contradictoir is omdat, enerzijds, moet worden vastgesteld dat, over het algemeen, de in de gevangenis opgesloten verdachte aanwezig is wanneer de onderzoeksrechter zich ter plaatse begeeft en, anderzijds, de in vrijheid gelaten verdachte kan beslissen zich bij de plaatsopneming door zijn raadsman te laten vertegenwoordigen. Zij voegt eraan toe dat, in het geval waarin de verdachte ter plaatse aanwezig is, op geen enkele wijze blijkt dat de aanwezigheid van zijn raadsman nog meer afbreuk zou kunnen doen aan de inquisitoriale aard van het gerechtelijk onderzoek.

Standpunt van het openbaar ministerie

A.6. De procureur des Konings is van mening dat het in de huidige stand van het Belgische recht delicaat is de weg te openen naar een relativering, in dit stadium van de rechtspleging, van het niet-contradictoire karakter dat de wetgever eraan heeft gegeven, door de onderzoeksrechter geval per geval te laten beslissen over de aanwezigheid van de verdachte, de burgerlijke partij en hun raadslieden. Hij voegt eraan toe dat bovendien de concrete moeilijkheden die kunnen ontstaan indien men die richting uitgaat, niet mogen worden onderschat, door het gebrek aan wettelijke richtpunten.

Standpunt van de Ministerraad

A.7. Bij de analyse van de in het geding zijnde bepaling wijst de Ministerraad erop dat, in tegenstelling tot wat eruit zou kunnen worden afgeleid, op grond van de rechtspraak van het Hof van Cassatie de afwezigheid van de procureur des Konings geen enkel gevolg heeft voor de geldigheid van de plaatsopneming, en dat dus op geen enkele wijze is aangetoond dat de procureur in alle omstandigheden de onderzoeksrechter moet vergezellen. Hij geeft bovendien aan dat het Wetboek van Strafvordering het de partijen en hun raadslieden niet verbiedt aanwezig te zijn wanneer de onderzoeksrechter zich ter plaatse begeeft.

A.8. De Ministerraad gaat ervan uit dat, wat de in vrijheid gelaten verdachte betreft, de vraag niet moet worden beantwoord, aangezien de wet hem de mogelijkheid biedt zich te laten vertegenwoordigen door zijn raadsman. Wat de in de gevangenis opgesloten verdachte betreft, stelt de Ministerraad vast dat hij over het algemeen aanwezig is wanneer de onderzoeksrechter zich ter plaatse begeeft, en dat bijgevolg moet worden vastgesteld dat de prejudiciële vraag negatief moet worden beantwoord, aangezien het Wetboek hem niet verbiedt om de plaatsopneming bij te wonen.

A.9. De Ministerraad citeert de rechtspraak om de gegrondheid aan te tonen van het geheim van het onderzoek, alsook het feit dat dit geheime karakter het beginsel van de wapengelijkheid niet schendt, aangezien de procespartijen, tijdens het debat ten gronde dat op tegenspraak wordt gevoerd, de bewijswaarde kunnen betwisten van de vaststellingen die tijdens de plaatsopneming zijn gedaan. Hij gaat ervan uit dat de redenering van het Arbitragehof in het arrest nr. 74/98 in dit geval moet worden overgenomen.

A.10. Subsidiair doet de Ministerraad gelden dat het inwilligen van de vraag van de raadsman van de verdachte erop zou neerkomen dat het onderzoek contradictoir wordt, wat de fase van het onderzoek zou verlengen.

A.11. Ten slotte wijst de Ministerraad erop dat de verdachte, de burgerlijke partij en hun raadslieden de onderzoeksrechter kunnen vragen om de plaatsopneming bij te wonen, en dat, in geval van weigering, zij hoger beroep kunnen aantekenen bij de kamer van inbeschuldigingstelling.

- B -

B.1. Artikel 62 van het Wetboek van Strafvordering bepaalt :

« Wanneer de onderzoeksrechter zich ter plaatse begeeft, wordt hij altijd vergezeld door de procureur des Konings en door de griffier van de rechtbank ».

B.2. Die bepaling slaat op verschillende gevallen. Zij heeft betrekking op iedere plaatsopneming, of het nu gaat om een verplaatsing met een technisch doel of om documenten in beslag te nemen, dan wel om een reconstructie van de feiten. De verplaatsingen kunnen worden uitgevoerd op verscheidene tijdstippen in het onderzoek van de zaak, en er kan, in de loop van het onderzoek, tot meerdere verplaatsingen worden overgegaan. De aanwezigheid van de procureur des Konings is niet vereist op straffe van nietigheid; het is voldoende dat hij op de hoogte werd gesteld van de verplaatsing van de onderzoeksrechter, opdat hij de vorderingen kan doen die hij nodig acht.

B.3. In de prejudiciële vraag wordt het Hof verzocht de situatie van, enerzijds, de procureur des Konings en, anderzijds, de verdachte, de burgerlijke partij en hun advocaten te vergelijken, in zoverre de onderzoeksmagistraat, wanneer hij zich verplaatst, de eerstgenoemde moet verzoeken om hem te vergezellen, terwijl hij ten opzichte van de laatstgenoemden niet diezelfde informatie- en verzoekplicht heeft.

B.4. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.5. De plaatsopneming wordt uitgevoerd op een ogenblik dat, volgens de wil van de wetgever, de strafrechtspleging inquisitoriaal is, om, enerzijds, rekening houdend met het vermoeden van onschuld, te vermijden dat personen onnodig in diskrediet worden gebracht en, anderzijds, met het oog op doeltreffendheid, snel te kunnen handelen, zonder de schuldigen op de hoogte te brengen.

B.6.1. Die doelstellingen zijn dermate belangrijk dat kan worden verantwoord dat de wetgever de procureur des Konings en de andere partijen verschillend kon behandelen wat de plaatsopneming betreft. De mogelijkheid voor de onderzoeksrechter om zich te verplaatsen of zelfs een reconstructie van de feiten te organiseren zonder dat de verdachte, de burgerlijke partij en hun respectieve raadslieden aanwezig zijn, houdt op zich geen onevenredige schending in van hun rechten van verdediging, rekening houdend met de garanties waarover zij beschikken vanaf die fase van de strafrechtspleging.

B.6.2. De niet aangehouden verdachte en de burgerlijke partij kunnen de onderzoeksrechter immers verzoeken om inzage van het deel van het dossier betreffende de feiten die tot de inverdenkingstelling of tot de burgerlijke partijstelling hebben geleid (artikel 61*ter* van het Wetboek van Strafvordering); de aangehouden verdachte en zijn advocaat hebben, krachtens de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, het recht om het dossier te raadplegen; op grond van artikel 61*quinquies* van het Wetboek van Strafvordering kunnen de verdachte en de burgerlijke partij de onderzoeksrechter verzoeken bijkomende onderzoekshandelingen te verrichten, waarbij die laatste uitspraak doet bij beschikkingen waartegen hoger beroep kan worden ingesteld. Op die manier waarborgt het Wetboek voor de verdachte en de burgerlijke partij de mogelijkheid om, enerzijds, op de hoogte te worden gesteld van de verplaatsingen van de onderzoeksrechter en de regelmatigheid ervan na te gaan en, anderzijds, een verplaatsing van de rechter of een reconstructie van de feiten te vragen indien zij dat nuttig achten.

B.7. Het Hof stelt overigens vast dat de wet de onderzoeksrechter niet verbiedt zich te laten vergezellen door de verdachte, de burgerlijke partij en hun advocaten, indien hij dat aangewezen acht en indien hij oordeelt dat door hun aanwezigheid de doelstellingen vermeld in B.5 niet in het gedrang komen.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 62 van het Wetboek van Strafvordering schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet doordat het bepaalt dat, wanneer de onderzoeksrechter zich ter plaatse begeeft, hij altijd vergezeld wordt door de procureur des Konings en door de griffier van de rechtbank, zonder erin te voorzien dat hij vergezeld wordt door de verdachte of verdachten, de burgerlijke partij of burgerlijke partijen en hun respectieve raadslieden.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 18 april 2001.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

M. Melchior